

CULPA IN CONTRAHENDO SORUMLULUĞU

Arş. Gör. Mustafa ARIKAN*

ÖZET

Culpa in contrahendo sorumluluğu Türk Hukuk sisteminde kanuni düzenlemelere konu olmamıştır. Ancak Yargıtay kararlarında ve doktrinde bu sorumluluk türünün uygulanabileceği kabul edilmiştir. Tarafların sözleşme yapmak üzere müzakerelere başlamalarıyla birlikte söz konusu sorumluluk alanı meydana gelmektedir. Bu çalışmada culpa in contrahendo sorumluluğu ve hukuki niteliği üzerindeki tartışmalar ele alınmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER: Sorumluluk, Güven İlişkisi, Sözleşme Öncesi İlişkiler, Sözleşme Görüşmeleri, Haksız Fiil Sorumluluğu.

DIE HAFTUNG AUS CULPA İN CONTRAHENDO ZUSAMMENFASSUNG

Die Haftung aus culpa in contrahendo hat im türkischen Rechtssystem keine positive Regelung gefunden. Diese Haftung ist allerdings nach dem Rechtssprechung und der Literatur anzuwenden. Das Anwendungsbereich dieser Haftung kommt zustande, sobald die Vertragsparteien eine Vertrag abschliessen möchten und dafür mit der Verhandlung begonnen haben. In diese Arbeit werden die Debatten über die culpa in contrahendo Haftung und ihre Rechtsnatur untersucht.

SCHLÜSSELWÖRTER: Die Haftung, Vertrauensverhältnis, Vorvertraglicher Beziehungen, Vertragsverhandlung, Deliktshaftung.

I. GİRİŞ

Sözleşme, bir anda kurulup meydana gelen hukuki işlem değildir. Sözleşmenin kurulması bir sürecin varlığını gerektirir. Sözleşme kurulmadan önce taraflar sözleşmenin muhtevası, şartları, içerdiği hak ve yükümlülükler üzerinde görüşmeler yaparlar. Bu görüşmelerin uzunluğu veya kısalığı sözleşmenin mahiyetine, hal ve şartlara göre değişiklik arz edebilir. Bir sözleşme kurmak amacıyla görüşmelere başlayanlar arasında MK. m. 2'de ki dürüstlük kuralından kaynaklanan bir güven ilişkisi doğar. Zira görüşmecilerden her biri veya onların yardımcıları karşı tarafın ve onun koruma alanındaki üçüncü kişilerin şahıs ve mal varlığı değerleri üzerinde etkili olabilecek bir konuma geçmişlerdir. Bu nedenle taraflar arası ilişki daha sıkılaşmış ve

---

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk ABD.

dolayısıyla birbirlerine doğru bilgi verme, bilinmesi gereken konularda açıklama yapma, karşı tarafı muhtemel bir takım zararlardan uzak tutma şeklinde ifade edilen bazı koruma yükümlülükleri ortaya çıkmıştır. Taraflar bu yükümlülüklerle kusurlu bir şekilde aykırı davranırlar ve aralarındaki güven ilişkisini ihmal ederlerse bundan doğan zararlardan sorumlu olurlar¹.

II. KAVRAM

Sözleşmenin kurulmasından önceki kusurlu davranıştan kaynaklanan sorumluluk türüne Culpa in contrahendo sorumluluğu adı verilmektedir. Sorumluluk olgusunu ortaya çıkaran olaylar genellikle haksız fiil, sözleşme ve sebepsiz zenginleşmedir. Fakat toplumsal yaşamın meydana getirdiği birtakım iktisadi, psikolojik olgular öyle bir takım sorunlar yaratmıştır ki, bunları sorumluluk olgusunu doğuran klasik olaylarla açıklama imkânı kalmamıştır. Doktrin de bu yeni gereksinimlere kayıtsız kalmayarak yeni isimler altında, özü ve biçimi farklı olan, yeni hukuki kurumlar oluşturmuştur. Culpa in contrahendo sorumluluğu da bu yeni kurumlardan birisidir².

---

¹ **GAUCH**, Peter/ **SCHLUEP**, Walter R./**JÄGGI**, Peter, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Band I, 6. Auflage, Zürich 1995, Nr. 962/a; **EREN**, Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 8. Bası, İstanbul 2003, s. 1083, 1084; **YALMAN**, Süleyman, Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk, Ankara 2006, 15; **ULUSAN**, İlhan; Culpa in Contrahendo Üstüne, Prof. Dr. Ümit Doğanay'ın Anısına Armağan 1, İstanbul 1982, s. 285 vd.; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, Necip ; Borçlar Hukuku Dersleri, 1. Fasikül, 2. Bası, İstanbul 1985, s. 22-23; **TEKİNAY**, S. Sulhi / **AKMAN**, Sermet / **BURCUOĞLU**, Haluk / **ALTOP**, Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993, s. 975-976; **TUNÇOMAĞ**, Kenan, Türk Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), C.1, 6.Baskı, İstanbul 1976, s. 212; **SUNGURBEY**, Ayfer Kutlu, Yetkisiz Temsil Özellikle Culpa in Contrahendo, İstanbul 1988, s. 117; **YILMAZ**, Hamdi, Sözleşme Görüşmelerinde Kusur "Culpa İn Contrahendo" ve Sorumluluğun Hukuksal Niteliğinde Yeni Görüşler, Yargıtay Dergisi, C.XI, S.3, Temmuz 1985, s. 224; **VON TUHR**, Andreas, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C.1-2, (Çeviren, Cevat Edege) 2. Baskı, Ankara 1983, s. 187, 188; **OĞUZMAN**, M. Kemal / **ÖZ**, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 13. Bası., İstanbul 1999, s. 271; **ATAAY**, Aytekin, Borçlar Hukukunun Genel Teorisi, 5. Basım, İstanbul 1995, s. 244.

² Diğer yeni kurumlar ise sözleşmenin müspet ihlali, eylemsel borç ilişkisi, klasik edim ilişkisi ve davranış yükümü gibi kurumlardır. Bu tip kurumlar Roma Hukuku öğretisi tarafından varlığı fiilen anlaşılmış ancak hukuki anlamda sistematize edilip ortaya konulamamıştır. Bunlarla gelişen toplumsal sürecin beraberinde getirdiği bir takım konular olarak karşılaşılmaktadır.

Culpa in contrahendo sorumluluğu ilk olarak Jhering³ tarafından ele alınmıştır. Yazar, Roma Hukuk öğretilerinde gerçekleşen alışverişe uygun olmayan malları veya mevcut olmayan bir terekeyi satan kişinin alıcıya karşı sorumlu olması gibi bazı olaylardan hareket ederek Culpa in contrahendo sorumluluğuna yönelmiştir. Zira taraflardan birinin kusurlu davranışı neticesinde iradeler arasında uyumsuzluk doğmasıyla geçersiz olarak meydana gelen veya hiç meydana gelmeyen sözleşmede bu durumun ortaya çıkmasına neden olan kişiyi, sorumlu tutmak mümkün değildi. Çünkü bu konuya ilişkin kanunda uygulanabilecek somut bir hüküm mevcut değildi. Culpa in contrahendo adı altında yeni bir sorumluluk türü kabul edilerek oluşan bu zararın tazmin edilmesi amaçlanmıştır. Jhering Roma Hukukunda rastladığı olayların etkisiyle Culpa in contrahendo kavramını sadece geçerli olarak meydana gelmemiş hükümsüz hukuki işlemler açısından incelenmiştir. Fakat görüşme kusuruna rağmen geçerli olarak kurulan sözleşmelerde bu soruna değinmemiştir. Oysa bugün doktrinde sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğun geçerli bir şekilde meydana gelmiş hukuki işlemler için de uygulama alanı taşıdığı kabul edilmektedir⁴. Culpa in contrahendo sorumluluğundan bahsedebilmek için kurulmuş bir akdin varlığı şart değildir⁵.

Bütün bu açıklamalardan sonra, Culpa in contrahendo sorumluluğu, sözleşmenin kurulmasından önceki safhada taraflardan birinin veya yardımcılarının, diğer tarafa veya onun koruma alanında bulunan kişilere aralarında oluşan toplumsal bağlantı sonucu doğan, kökenini dürüstlük kuralında bulan güven ilişkisine aykırı davranarak vermiş olduğu zarardan sorumlu olmasıdır şeklinde tanımlanabilir⁶.

³ **JHERING**, Rudolf, Culpa in contrahendo oder Schadenersatz bei nichtigen oder nicht zur Perfection gelangten Verträgen, Jherings Jahrbuch für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrecht, Band 4 (Jena 1861), s. 1 vd.

⁴ **YALMAN**, s. 38; **ULUSAN**, s. 3; **YILMAZ**, s. 236; **EREN**, s. 1085; **GONZENBACH**, Rainer, Culpa in contrahendo im schweizerischen Vertragsrecht, Bern 1987, s. 7; **BAYGIN**, Cem, Culpa in Contrahendo Sorumluluğu ve Amerikan Hukukundaki Uygulaması, AÜEHFD 2000/ C.IV., Sayı:1-2, s. 346.

⁵ **YALMAN**, s. 38; **GAUCH**, Peter, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Band I, 6. Auflage, 1995 Zürich, s. 178; **BAYGIN**, s. 346.

⁶ **GAUCH/SCHLUEP/JÄGGİ**, s. 177; **GONZENBACH**, s. 7; **YALMAN**, s. 38; **ULUSAN**, s. 275; **SUNGURBEY**, s. 99 vd., 124; **SEROZAN**, Rona, “Culpa İn Contrahendo”, “Akdin Müsbet İhlali” ve “Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme” Kurumlarının Ortak Temeli:Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi, MHAD. 1968, S. 3, İstanbul 1968, s. 110-111; **İNAN**, Ali Naim,

III. SÖZLEŞME GÖRÜŞMELERİNİN ÖZELLİKLERİ VE DOĞURDUĞU YÜKÜMLÜLÜKLER

A. Sözleşme Görüşmelerinin Özellikleri

Sözleşme görüşmeleri, borç ilişkisinin aksine, taraflar açısından değişken bir durum ifade eder. Taraflar, irade özerkliğinin sağladığı faydaları bilerek derhal bir sözleşme yapmaktan ziyade özgürce karar verebilme imkânını kullanmak isterler. Bu özellik, sözleşmesel bir ilişki kuramamakta ancak diğer taraftan da yeni bir sorumluluk alanının (culpa in contrahendo'nun) doğumuna yol açmaktadır. Sözleşme görüşmelerinin diğer bir özelliği de hazırlayıcı niteliğinin etkisiyle sürekli bir gelişim ve değişim içinde bulunmasıdır⁷. Bu özellik sayesinde görüşmelerin başlangıcındaki özgür karar alma imkânı gittikçe daralmaktadır. Nihai amaca gittikçe yaklaşılmakta ve belirgin bir biçim verilmektedir. Bir başka özellik de, nihai amacın sözleşme olduğu düşünülürse, bu görüşmelerin sözleşmenin tipine göre karşılıklı veya iki taraflı bir özellik taşımasıdır⁸. Bu açıklamalardan anlaşılıyor ki, sözleşme görüşmeleri sonradan kurulacak olan sözleşmeden soyut ve bağımsız bir niteliği haizdir⁹. Gerçekten taraflarca ulaşılmak istenen ortak amaca güvenerek başlayan, sosyal bir ilişki ile diğer tarafın tehlike alanına giren kişinin bu süreçte karşısındaki kişi veya kişilerden özel nitelikte bir zarardan uzak tutma yükümünü beklemekte hakkı vardır¹⁰.

B. Sözleşme Görüşmelerinin Doğurduğu Yükümlülükler

Sözleşme görüşmelerinde taraflar, birbirlerine karşı özen göstermek, gerekli bilgiyi vermek ve birbirlerinin mal ve şahıs varlıklarına¹¹ zarar vermemek gibi birtakım yükümlülükleri haizdirler. Bu yükümlülüklerin temelinde dürüstlük kuralı yatmaktadır. Aydınlatma ve açıklama yükümlülüğü değişen şartlara ve olaylara ilişkin bir yükümlülüktür. Diğer bir önemli

---

Culpa in contrahendo -Mukavele Yapılırken İşlenen Kusurdan Dolayı Mesuliyetin Hukuki Sebeplerini İzah Eden Nazariyeler Üzerinde Mukayeseli Bir Çalışma , Adalet Dergisi 1954, Yıl: 45, S.7, s. 878- 879; İNAN, Ali Naim, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1984, s. 483; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 976 vd.; YILMAZ, s. 234 vd.; BAYGIN, s. 346.

⁷ ULUSAN, s. 288.

⁸ ULUSAN, s. 288.

⁹ SEROZAN, s. 119; ULUSAN, s. 288; TUNÇOMAĞ, s. 147.

¹⁰ SEROZAN, s. 122; ULUSAN, s. 289.

¹¹ Şahıs varlığına verilen zararın culpa in contrahendo sorumluluğunun kapsamına girip girmeyeceği konusundaki tartışmalar için bkn. SEROZAN, s. 111; YALMAN, s. 85 vd.; LARENZ, Karl, Lehrbuch des Schuldrechts, Band I, 14. Auflage, München 1987, s. 9, N. 11; SUNGURBEY, s. 103 vd.

yükümlülük de, taraflardan birisinin mevcut olmayan olguları açıklamayarak varılmak istenen hukuki işlemin gerçekten oluşacağı ümidini uyandırması ve bunun neticesi olarak karşı tarafı birtakım zararlara uğratması halinde belirginleşmektedir¹². Gerçekten hukuken meydana gelmemiş bir sözleşmeyi geçerli olarak tanıtmak ve bu sayede şekle bağlılık yükümlülüğünü aşmaya kalkışmak durumu bu ikinci yükümlülüğün ihlali anlamına gelir¹³.

IV. CULPA İN CONTRAHENDONUN BENZER KAVRAMLARDAN FARKI

A. Fiili Sözleşme İlişkisinden Farkı

Fiili ilişkilerden kural olarak sözleşmeye dayanan borçlar doğmaz. Fiili ilişkiler sadece haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme borcunu meydana getirirler¹⁴. Ancak son zamanlarda özellikle Alman hukuk doktrininde bazı fiili ilişkilerden borçlar doğabileceği görüşü ortaya atılmıştır¹⁵. Fiili sözleşme ilişkileri kavramı sanki geçerli bir sözleşme varmışçasına özel hükümler doğuran bazı fiili ilişkileri ifade eder. Bu fiili ilişkiler, bir ortaklığa veya işletmeye girmekten kaynaklanan borç ilişkileri veya sosyal tipteki davranışlardan kaynaklanan borç ilişkileri olmak üzere iki grupta toplanabilir. Ortaklık ve hizmet sözleşmesi gibi sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde, sözleşme ile sözleşme ilişkisi arasında ayırım yapılır. Sözleşme ilişkisinin

¹² TUNÇOMAĞ, s. 148; EREN, s. 42, 43; ULUSAN, s. 290; OĞUZMAN/ÖZ, s. 67, 68.

¹³ Borçlu aldatma kasdı ile karşı tarafı şekle bağlı bir sözleşmeyi şekilsiz yapmaya sevk etmiş ve sonra da şekil eksikliğini ileri sürerek borcundan kurtulmak istemişse bu davranış dürüstlük kuralı ve ahlaka aykırı düşer. Bu durumda hukuki işlemin kural olarak batıl sayılacağı ve zarar görenin, zararını BK. m. 42/II uyarınca tazmin ettirebileceği söylenebilir. Ancak burada karşı tarafı sözleşmeyi şekilsiz yapmaya sevk edip sonradan şekil eksikliğini öne sürmenin BK. m. 41/II'ye değil de müzakereye girişmeden doğan borç ilişkisine (culpa in contrahendo) aykırılık şeklinde nitelendirilmesinin daha doğru olacağı yönündeki görüşler de mevcuttur, bkz. TUNÇOMAĞ, s. 243; YAVUZ, Nihat, Tapulu Taşınmazların Haricen Satışı ve Buna Hasren “Venire Contra Factum Proprium” (Çelişkili Davranış) “Nemo Auditor” (Kötü Kazanılmış Durum Hukuksal Korumanın Dışında Kalır) ve Culpa İn Contrahendo (Sözleşme Müzakerelerinde Kusur) Kavramları Hakkında Kısa Açıklamalar, YD 1993, S. 3, s. 274.

¹⁴ TUNÇOMAĞ, s. 144; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 68, 69.

¹⁵ ULUSAN, s. 291; TUNÇOMAĞ, s. 144; ESSER, Josef, Schuldrecht 4. Auflage, Band I, Allgemeiner Teil, Karlsruhe 1970, s. 97; OĞUZMAN/ÖZ, s.42; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 68.

sözleşmeden bağımsız olarak meydana gelebileceği örneğin hizmet sözleşmesi olmasa veya batıl olsa bile hizmet ilişkisinin işçinin işletmeye girmesinden ve orada çalışmasından doğabileceği ifade edilmektedir¹⁶.

Sosyal tipteki görünüm biçimi ise özellikle modern toplumun ulaşımı ve varlığını sürdürmesine yönelik (ulaşım araçları, su, gaz, elektrik işletmeleri gibi) gerçek irade açıklaması gerektirmeyen toplumsal tipteki davranışlardan doğmaktadır. Görülüyor ki, fiili nitelikteki borç ilişkilerinde davranış alanı belli bazı fiili ilişkilere hasredilmek suretiyle sınıflandırılmış bulunmaktadır¹⁷. Oysa Culpa in Contrahendo'da bu şekilde bir sınırlandırma söz konusu değildir¹⁸. Aksine irade özgürlüğünün baskın olduğu geniş bir alan içinde sözleşme görüşmeleri cereyan etmektedir. Ayrıca fiili sözleşme ilişkisinde herhangi bir irade açıklamasına ihtiyaç duyulmadığı için hazırlık ilişkisi, görüşme aşaması düşünülmezsizin sözleşme varsayımına dayanılmaktadır¹⁹. Bu nedenle culpa in contrahendo sorumluluğu fiili sözleşme ilişkileri altında incelenemez²⁰.

B. Sözleşme Yapma Vaadinden Farkı

Özel hukukun klasik özelliği olan irade özerkliği sonucunda kişiler sözleşme yapmak konusunda kural olarak tamamen özgürdür. Bununla birlikte bazen bir sözleşme yapma zorunluluğu söz konusu olabilir. Bu zorunluluk kanun hükmünden kaynaklanabileceği gibi taraflar arasında akdedilmiş bir vaadden de kaynaklanabilir²¹. Birinci durumda sözleşme yapma mecburiyeti ikinci durumda ise sözleşme yapma vaadinden söz edilir. Sözleşme yapma vaadinde bir kimse başka birisi ile bir sözleşme yaparak ileride o şahısla veya üçüncü kişi ile belirlenen bir akdi yapmayı taahhüt eder. Bu şekilde taahhütte bulunan kimse taahhüdü gereğince asıl sözleşmeyi yapmakla yükümlüdür. Bu konuda dikkat edilecek nokta sözleşme yapma vaadine konu edilen sözleşmelerin borç doğuran sözleşmeler olması gerekir. Görüldüğü gibi sözleşme yapma vaadi culpa in contrahendodan oldukça farklı edim yükümlülüklerinin söz konusu olduğu taraflardan birinin ya da her ikisinin

---

¹⁶ TUNÇOMAĞ, Kenan, Hizmet Sözleşmesinin Meydana Gelmesi ve Hükümsüzlüğü, İHD. 1969/2, s.128; TUNÇOMAĞ, s. 144.

¹⁷ YALMAN, s. 24.

¹⁸ YALMAN, s. 24.

¹⁹ YALMAN, s. 24.

²⁰ YALMAN, s. 24.

²¹ BK. m. 22/I'e göre "Bir akdin ilerde inşa edilmesine dair yapılan mukavele muteberdir", TUNÇOMAĞ, s. 188; VON TUHR, Andreas/SIEGWART, Alfred, Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Zweife Auflage, Zürich 1942, s. 249; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 365, 366; OĞUZMAN/ÖZ, s. 135; ULUSAN, s. 292.

ileride bir sözleşme yapma borcunu yükledikleri bir sözleşmedir. Yoksa esas sözleşmenin yapılmasını kolaylaştıracak görüşmeler niteliğinde değildir. Diğer bir farklılık da tasarrufi nitelikteki işlemler sözleşme yapma vaadine konu oluşturamazken sözleşme görüşmelerinde bu şekilde herhangi bir sınırlandırma söz konusu değildir.

V. BAZI CULPA İN CONTRAHENDO HALLERİ

A. KANUNLARDA DÜZENLENMİŞ OLAN CULPA İN CONTRAHENDO DURUMLARI

Sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğu düzenleyen genel bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Bununla birlikte gerek Borçlar Kanununda gerekse Medeni Kanunda culpa in contrahendo sorumluluğuna ilişkin bazı münferit hükümler yer almaktadır. BK. 3, 15, 26/1, 36/2, 39/1, 192/2, 205/3, 464/2 maddeleri ile MK. 395/2 maddesi culpa in contrahendo sorumluluğuna örnek gösterilebilir.

1) Kendi Kusuru ile Hataya Düşen Tarafın, Akdin İptal Edilmesinden Dolayı Karşı Tarafın Uğradığı Zararlardan Sorumluluğu (BK. m. 26/1)

BK. m. 26'ya göre, hata sebebiyle sözleşmeyi iptal eden taraf, hata kendi kusurundan ileri gelmiş ise sözleşmenin bu şekilde iptalinden doğan zararı tazminle yükümlüdür. Hâkim hakkaniyet iktiza ederse zarar gören lehine daha fazla tazminata hükmedebilir. Bu durum (BK. m. 26), culpa in contrahendo sorumluluğunun tipik bir örneğini oluşturmaktadır²². Ayrıca BK. m. 28 ve 29'a göre hile veya ikrah altında yapılan sözleşmenin iptal edilmesi veya iptalinden feragat edilmesi hallerinde, aldatan veya korkutanın BK. m. 31/II'ye göre ödemek zorunda olduğu tazminat borcu da niteliği itibariyle bir culpa in contrahendo sorumluluğudur²³.

2) Temsil Edilen Kişinin Sorumluluğu (BK. m. 36/2)

Temsil edilen kişi temsilciye bir yetki belgesi vermişse, temsil ilişkisinin herhangi bir sebeple sona ermesi halinde bu belgenin mümessil tarafından temsil olunana iade edilmesi veya mahkemeye tevdi olunması gerekir. Temsil edilen veya halefleri söz konusu belgeyi almakta ihmalkâr davranırsa, yetkisiz temsilcinin iyi niyetli üçüncü kişilerle yaptığı işlemlerin hükümsüzlüğü nedeniyle bu kişilerin uğramış olduğu zararı tazmin etmekle

²² TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 977; OĞUZMAN / ÖZ, s. 90; EREN, s. 1087; YALMAN, s. 42; YILMAZ, s. 240.

²³ EREN, s. 1089; OĞUZMAN / ÖZ, s. 95, 97; YALMAN, s. 43; BAYGIN, s. 358, 359.

yükümlü olurlar. Temsil edilen kişinin veya haleflerinin bu sorumluluğu da bir tür culpa in contrahendo sorumluluğudur²⁴.

3) Yetkisiz Temsilcinin Sorumluluğu (BK. m. 39/1)

BK. m. 39/1'e göre yetkisiz temsilcinin yaptığı hukuki işleme temsil edilen icazet vermezse temsilci sıfatıyla hareket eden kişi karşı tarafın yetkisinin bulunmadığını bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispat etmedikçe sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararını tazmin etmekle yükümlüdür. Burada temsilci sıfatıyla hareket eden kişinin sözleşme yapılırken diğer tarafa doğru söylemesi ve onu geçerli olmayan bir sözleşme yapmaya yöneltmesi söz konusudur²⁵.

4) Başlangıçtaki İmkânsızlık Nedeniyle Sorumluluk (BK. m. 20)

BK. m. 20/1'e göre borçlanılan edim, başlangıçtan itibaren objektif olarak imkânsız ise sözleşme batıldır. Alman Hukukunda sözleşme yapıldığı sırada edimin imkânsız olduğunu bilen veya bilmesi gereken tarafın, sözleşmenin geçerli olduğuna güvenerek borç ilişkisine giren karşı tarafın bu ilişkinin hükümsüzlüğünden doğan zararını tazmin etmekle yükümlü olduğu BGB. 307/1'de ifade edilmiştir²⁶. Türk/ İsviçre Hukukunda ise başlangıçtaki imkânsızlığı bilmesine rağmen sözleşme yapan kimsenin sorumluluğunu düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak bu duruma ilişkin sorunların çözümünde BK m. 26, 36/2 ve 39 hükümleri kıyasen uygulanabilir. Bu nedenle sözleşmenin kurulduğu anda taraflardan birisi borçlandığı edimin ifasının imkânsız olduğunu biliyor veya bilmesi gerekiyorsa karşı tarafın zararını tazmin etmek zorundadır. Çünkü sözleşme görüşmeleri esnasındaki kusurlu davranışı

---

²⁴ OĞUZMAN / ÖZ, s. 176; YILMAZ, s. 240; EREN, s. 1089; YALMAN, s. 43; BAYGIN, s. 359.

²⁵ SUNGURBEY, s. 96 vd., 116 vd.; YALMAN, s. 44; YILMAZ, s. 240; KARAHASAN, Mustafa Reşit, Sorumluluk Hukuku (Sözleşmeler ve Sözleşmeden Doğan Sorumluluk), İstanbul 1996, s. 353, 354; EREN, s. 1089; BAYGIN, s.359. Sözleşme öncesi borç ilişkisinden doğan yükümlülükler bir güven ilişkisine dayandığına göre bu yükümlülükler aykırı hareket edilmesinden dolayı temsilcinin mi yoksa temsil olunan kişinin mi sorumlu olacağı çözümünde alıcının kimin şahsına güven beslemiş olduğuna bakmak gerekir. Araba alım-satımında uzmanlaşmış galeri sahibi kullanılmış arabaların, aracı ve temsilci sıfatıyla satımında mal sahibinin sınırsız yetkili yöneticisi kimliği ile sahneye çıktığına göre, sözleşme görüşmeleri evresindeki davranış yükümüne aykırılıklardan ötürü, kendi şahsına güven besleyen müşteriye karşı güven zararının tazmini ile yükümlü sayılmalıdır. Alman Federal Mahkemesinin Jüristenzeitung 1975, 227/28'de yayınlanmış olan 29.01.1975 tarihli kararı için bkn. SEROZAN, Rona, Sorumluluk Hukuku Alanında İlginç Alman Mahkeme İçtihatları, MHAD 1977, Y.11, S. 14, s. 116.

²⁶ BAŞPINAR, Veysel, Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı, Ankara 1998, s. 178.

sözleşmenin butlanı sonucunu doğurmuştur²⁷. Aynı durum sözleşmenin hukuka ve ahlaka aykırılığını önceden bilen veya bilmesi gereken kimse için de geçerlidir. Bu şahıs da sözleşmenin geçerli olmamasından dolayı karşı tarafın uğradığı zararı tazmin etmek zorundadır²⁸.

5) Vesayet Altındaki Şahsın Sorumluluğu (MK. m. 452)

Sözleşme görüşmelerinde kusurun bir örneği de MK. m. 452'de görülmektedir. MK. m. 452/II'ye göre vesayet altındaki kişi fiil ehliyetine sahip olduğu konusunda karşı tarafta yanlış bir kanaat uyandırır, karşı tarafın bu yüzden uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür. Bu hüküm de bir culpa in contrahendo sorumluluğu halini öngörmüştür²⁹.

B. KANUNLARDA DÜZENLENMEMİŞ OLAN CULPA IN CONTRAHENDO HALLERİ

1) Görüşmeler Esnasında Kusurlu Olarak Yanlış Bilgi Veren Sorumluluğu

Sözleşme görüşmelerine katılanlardan her biri, diğerinin sözleşmenin kurulması ya da koşulları ile ilgili kararını etkileyecek konular hakkında doğru bilgi vermek ve açıklamada bulunmak zorundadır. Taraflar arasında bir sözleşme ilişkisi mevcut ise sorun bu ilişkiye göre çözülür. Ancak taraflar arasında bir sözleşme ilişkisi mevcut değilse yanlış bilgi verenin sorumluluğu bir culpa in contrahendo sorumluluğudur³⁰. Sorumluluğun doğabilmesi için yanlış bilgi verenin kusurlu olması gerekir. Kusur, kast veya ihmâl şeklinde ortaya çıkabilir.

Tarafların hangi ölçüde açıklama yapmak zorunda olduğu genel olarak değil sözleşmenin niteliği, görüşmelerin gelişme biçimi tarafların amaçları ve bilgileri göz önünde tutularak her somut olayın şartlarına göre değerlendirilmelidir³¹.

Sözleşme görüşmeleri esnasında taraflar birbirlerini yanıltıcı nitelikteki davranışlardan kaçınmak zorunda oldukları gibi karşı tarafın bazı hususlarda

²⁷ ALTUNKAYA, Mehmet, Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı, Ankara 2005, s. 233; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 977; OĞUZMAN / ÖZ, s. 77, BAYGIN, s. 361, EREN, s. 1089, 1123; Yargıtay 15. HD.'nin 9. 6. 1975 T., E.515/K.2952 sayılı kararı için bkz. KARAHASAN, s. 247, 248; YALMAN, s. 45, 46.

²⁸ BAŞPINAR, s. 179; Yargıtay 15. HD., 7. 5. 1981, K. 1981/1050, karar için bkn. YKD. 1981, S. 9, s. 1179, 1180.

²⁹ YILMAZ, s. 240; YALMAN, s. 44; BAYGIN, s. 360; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 978.

³⁰ EREN, s. 1089, 1090; YALMAN, s. 47.

³¹ YILMAZ, s. 242; BAYGIN, s. 361.

yanıldığını anlayan taraf, culpa in contrahendo sorumluluğunun gereği olarak, onu uyarmakla yükümlüdür.

2) Kişinin Sözleşme Yapma Niyeti Olmamasına Rağmen Diğer Bir Kişide Sözleşme Yapma midi Uyandırmasından Dolayı Sorumluluğu

Sözleşme yapma niyeti olmadığı halde kötü niyetle ve yanıltıcı davranışlarla başkasında böyle bir mit doğuran kimse, sözleşmenin yapılmamasından doğan zararı tazmin etmelidir. Yine Şekil açısından geçersiz bir sözleşmenin yerine getirileceği veya sözleşmenin geçerli olarak kurulduğu izlenimini uyandıran kusurlu taraf, sözleşmeye güvenen karşı tarafın uğradığı zararı gidermekle ykmldr³².

3) Koruma Yükümlülüğünün İhmali Nedeniyle Doğan Görüşme Sorumluluğu

Taraflardan her biri veya yardımcıları diğer tarafa veya onun koruma alanı içinde bulunan kişilere zarar vermemek için gerekli dikkat ve özeni göstermek, koruma yükümlülüklerine uymak zorundadır. Zira görüşmelerin başlaması ile görüşenler arasında kurulan güven ilişkisi koruma yükümlülüklerini de kapsar³³. Koruma yükümlülükleri tarafların kurulacak sözleşme dıŐındaki menfaatlerinin özellikle malvarlığı ile kişilik değerlerinin korunmasını amalar³⁴. Bu konuda Alman İmparatorluk Mahkemesi'nin vermiş olduğu ünlü muŐamba topu kararı örnek gösterilebilir. Bir müŐteri yer muŐambası almak için mağazaya uğrar. Tezgahtar, müşteriye muŐambaları gösterirken, dikkatsiz davranması nedeniyle bir top muŐambanın yerinden kaymasına ve müŐterinin vücut bütünlüğünün ihlaline sebebiyet verir. Alman İmparatorluk Mahkemesi, bu olayda mağaza sahibini, yardımcı kişinin davranışından doğan bu zarardan dolayı sözleşme öncesi (culpa in contrahendo) sorumluluk kurallarına göre sorumlu tutmuŐ ve olayda sözleşme sorumluluğunu uygulamıŐtır³⁵.

---

³² OĞUZMAN / Z, s. 309; EREN, s. 1090; AKYOL, Şener, Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı, İstanbul 1995, s. 65; YALMAN, s. 48.

³³ EREN, s.1090, 1091; OĞUZMAN / Z, s. 310; YALMAN, s. 49; BAYGIN, s. 362; YAVUZ, Nihat, Culpa İn Contrahendo ya da Asli Edim Yükümünden Bağımsız Yasal Borç İlişkisi Kuramı (Nazariyesi) Açısından Tapulu Taşınmazın Haricen Satışı Nedeniyle Alıcının Talep Hakları, Yargıtay Dergisi 2002 /2003, s. 79.

³⁴ Sözleşme müzakereleri sırasında gösterilmesi gereken özeni, yalnızca karşı tarafın maddi çıkarına zarar vermeme açısından kabul etmek, kişi varlığını mal varlığının belirli bir dilimi ölçüsünde korumamak adalete ve kanunun ruhuna aykırı düşer. SEROZAN, Bağımsız Borç İlişkisi, s. 111.

³⁵ Bu karar için bkn. SUNGURBEY, s. 103 vd; EREN, s. 1091, 1092; YILMAZ, s. 239; SEROZAN, Bağımsız Borç İlişkisi, s. 111; YAVUZ, Culpa İn

VI. CULPA İN CONTRAHENDO SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ NİTELİĞİNİ AÇIKLAYAN GÖRÜŞLER

A. GENEL OLARAK

Culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğinin haksız fiil hükümlerine mi yoksa borca aykırılık hükümlerine mi tabi olacağı tartışmalıdır. Tartışmalar bu sorumluluğun tarihçesinden de kaynaklanmaktadır. Jhering, bu sorumluluğun hukuki niteliğini önceleri haksız fiil olarak nitelendirirken sonraları haksız fiil kavramının kapsamının darlığı nedeniyle bu görüşünü terk ederek, "ileride doğacak sözleşme" görüşünü benimsemiştir³⁶. Bir görüşe göre sözleşme görüşmeleri aşamasında kusurlu davranışı ile karşı tarafa zarar veren kimse haksız fiil esasına göre sorumlu tutulabilir³⁷. Başka bir görüşe göre³⁸, sözleşme görüşmelerinin başlamasıyla görüşenler arasında sözleşme benzeri bir güven ilişkisi ortaya çıkar. Sözleşme kurulsa da kurulmasa da, bu görüşme taraflara birtakım yükümlülükler yüklemektedir. Dolayısıyla bu yükümlülüklerin ihlali sözleşme sorumluluğuna neden olur. Üçüncü bir görüşe göre³⁹ ise, bu tür sorumluluk ne haksız fiil ne de sözleşme sorumluluğudur. Burada MK. m. 2'den kaynaklanan kendine özgü bir sorumluluk hali söz konusudur.

Contraendo, s. 79; Benzer bir başka karar da görüşmeciye değil de onun koruma alanında bulunan üçüncü kişiye yönelik; on dört yaşında bulunan kız, annesine yardım etmek üzere geldiği süper markette yerdeki bir sebze yaprağına basarak kaymış, yere düşmüş ve sağ dizinde ameliyatı gerektirecek ağırlıkta bir sakatlığa uğramıştır. Culpa in Contraendo kavramının çatısı altında ele alınıp sözleşme hukuku sorumluluğu ile bütünleştirilen bu yasal borç ilişkisi olayda mağdurun sözleşme görüşmelerinde bulunma amacıyla karşı tarafın etki alanına ve buna bağlı olarak o kişiden kendisine karşı özel bir özen göstermesini bekleyebilecek bir konuma girmesiyle haklılık kazanır, **SEROZAN**, Mahkeme İçtihatları, s. 114 vd.

³⁶ **JHERİNG**, s. 26; **YILMAZ**, s. 243.

³⁷ **KELLER**, Max/**SCHÖBI**, Christian, Das Schweizerische Schuldrecht, Allgemeine Lehren des Vertragsrechts, Band I, 3. Auflage, Frankfurt/Basel 1988, s.42 vd.; **MERZ**, Hans, Vertrag und Vertragsschluss, 2. Auflage, Freiburg 1992, Nr.152.

³⁸ **VON TUHR**, Andreas/**PETER**, Hans, Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Band II, 3. Auflage, Zürich 1979, s. 192 vd.; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 312; **SEROZAN**, İfa Engelleri, § 19, Nr. 1; **EREN**, s.1086; **TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP**, s. 979.

³⁹ **GONZENBACH**, s. 64 vd; **GAUCH/SCHLUEP/JAGGI II**, N. 981; **EREN**, s. 1087; **BAYGIN**, s. 352; **YILMAZ**, s. 246, 247, 248.

Culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğini sözleşmeye ya da haksız fiile dayandırmanın pratik önemi zamanasını, kusurun ispatlanması ve yardımcı kişilerin sorumluluğu gibi konularda kendini göstermektedir. Sözleşme sorumluluğunda dava zamanasını süresi 10 yıldır (BK. m.125); alacaklı borçlunun kusurunu ispat etmekle yükümlü değildir (BK. m.96) ve borçlu yardımcı kişinin davranışlarından dolayı kurtuluş beyinesi getirme imkânından yoksundur (BK. m.100). Oysa haksız fiil sorumluluğunda zamanasını süresi 1 yıldır (BK. m.60); davacı davalının kusurunu ispatlamak zorundadır (BK.m.41) ve zarar yardımcı kişinin fiilinden doğmuşsa davalı BK. m.55'e göre sorumlu olur. Dolayısıyla davacı kurtuluş beyinesi getirerek sorumluluktan kurtulabilir.

Culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğini açıklayan görüşleri üç başlık altında saymak mümkündür. Bu görüşler, haksız fiil görüşü, sözleşme görüşü ve kendine özgü sorumluluk görüşü şeklinde isimlendirilebilir.

B. HAKSIZ FİİL GÖRÜŞÜ

Bu görüşe göre, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk niteliği itibariyle haksız fiil sorumluluđudur⁴⁰. Çünkü görüşme safhasında taraflar arasında sözleşme ilişkisi doğmaz. Sözleşme sorumluluğu da sözleşmenin kurulmasını ve içerdiği bir yükümlülüğün ihlalini gerektirir. Oysa burada sözleşme öncesi bir davranıştan doğan zarardan sorumluluk söz konusudur. Bu kurama göre culpa in contrahendo sorumluluğu, kimseye zarar vermeme, davranışlarda gerekli dikkat ve özeni gösterip güveni sarsmamaya ilişkin genel bir yükümlülüğün ihlali biçiminde belirir. Böylece meseleyi dürüstlük kuralının ihlali çerçevesinde genel özen ve açıklama yükümlülüğünün ihlali olarak belirleyen haksız fiil kuramının dayandığı başlıca gerekçeyi "akitsiz akdi sorumluluk olmaz" ilkesiyle özdeşleştirmek mümkündür⁴¹. Mevcut bir sözleşme söz konusu olmadığı için haksız fiil niteliği ön plana çıkan culpa in contrahendo'da tarafların düşüncelerini açığa vurmaları, karşı tarafça yanlış yorumlanabilecek tutum ve davranışlardan sakınmaları veya bunları sürdürmemeleri gerekir. Bu durum herkes için yürürlükte bulunan, herkesten uyulması beklenen soyut özen yükümünün ihlali sayılarak bundan doğan sorumluluğun BK. m. 41 çerçevesinde yasal dayanağa kavuşabileceği kabul edilmelidir⁴².

Öncelikle kabul edilmelidir ki, haksız fiil görüşünün savunucuları sözleşme öncesi dönemde yapılan görüşmelerin özelliklerini, önem ve değerlerini görmezden gelmişlerdir. Bununla da kalmayarak bu görüşmeler

---

⁴⁰ **EREN**, s. 1084, 1085 ve dpn. 442.

⁴¹ **ULUSAN**, s. 302 ve dpn. 68.

⁴² **ULUSAN**, s. 302; **İNAN**, Culpa İn Contrahendo s. 884; **YILMAZ**, s. 244; **EREN**, s.1084; **TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ ALTOP**, s. 978 ve dpn. 3; **BAYGIN**, s. 347.

sırasındaki dürüstlük kuralı ile örtüşmeyen davranışları “genel özen gösterme” “zarar vermeme” gibi basit, soyut ve genel kavramlarla açıklamışlardır. Halbuki culpa in contrahendo’da haksız fiilin genel soyut ilkeleri söz konusu değildir. Bilakis belirli kişiler arasında cereyan eden somut nitelikli bir özen yükümünün, özel ve somut bir zarardan koruma yükümünün söz konusu olduğu açıktır⁴³. Ayrıca yukarıda açıklandığı gibi (III, A’da) haksız fiil sorumluluğunun kabul edilmesinin zamanaşımı, kurtuluş beyyinesi, ispat yükü gibi konularda mağdur için dezavantajları mevcuttur.

C. SÖZLEŞME GÖRÜŞÜ

1) Genel Olarak

Sözleşme görüşüne göre, culpa in contrahendo sorumluluğu niteliği itibariyle bir sözleşme sorumluluğudur. Bu nedenle borca aykırılığı düzenleyen kurallar Culpa in contrahendo sorumluluğuna da kıyasen uygulanmalıdır. Sözleşme görüşü, kurulacak/amaç sözleşme, bağımsız işlem ve yasal borç ilişkisi şeklinde alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

2) Kurulacak (Amaç) Sözleşme Görüşü

Bu görüşe göre, culpa in contrahendo sorumluluğu niteliği itibariyle sözleşme sorumluluğu veya sözleşme sorumluluğu benzeri bir sorumluluktur⁴⁴. Bu görüş çerçevesinde, henüz akdın müzakereleri sırasında taraflar arasında bir hukuki ilişki kurulur. Bu ilişki sözleşme mahiyetinde olmasa da ona benzer nitelikte bir güven ilişkisidir. Bu güven ilişkisi, müzakerelere başlayan taraflara, birbirlerine özen gösterme, birbirlerini aydınlatma ve koruma yükümleri yükler. Bu yükümlülüklerin ihlali, sözleşmeden doğan sorumluluğa ait prensiplerin kıyasen culpa in contrahendo için de uygulanmasını gerekli kılar⁴⁵.

Sözleşme sorumluluğu, sözleşme öncesi dönemde taraflar arasında cereyan eden görüşmelere somut bir nitelik verir. Bu görüşe göre, sözleşme görüşmeleri esnasında kişilerin uymak zorunda oldukları karşılıklı görev ve yükümlülüklerin kurulacak sözleşmeden ayrı, bağımsız bir niteliği yoktur. Aksine bu yükümlülükler, geçerli olarak kurulması düşünülen sözleşmeye dâhil olup bir bütünlük arz ederler. Dolayısıyla sözleşme nedeniyle sorumlu tutulan borçlu, sözleşme görüşmelerindeki davranışları nedeniyle de sorumlu tutulabilmelidir⁴⁶. Bu görüşün eleştiriye açık tarafı, geçerli bir sözleşmenin mevcudiyetine ihtiyaç hissetmesidir. Zira taraflar sözleşme görüşmeleri

⁴³ ULUSAN, s. 303; İNAN, Culpa İn Contrahendo, s. 885, 886.

⁴⁴ OĞUZMAN/ÖZ, s. 312, 313; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 979; EREN, s. 1086; SEROZAN, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, s. 186 vd.; SUNGURBEY, Yetkisiz Temsil, s. 117 vd.; ULUSAN, s. 300 vd.

⁴⁵ LARENZ, I, s. 106; SUNGURBEY, s. 124.

⁴⁶ ULUSAN, s. 305; İNAN, Culpa İn Contrahendo, s. 999, 1000.

safhasında bu ilişkinin kendilerini bir sözleşmeye ulaştıracağını bilmedikleri gibi sözleşmenin geçerli olarak kurulduğu zannında olsalar dahi, onlar açısından bilinmeyen bir nedenle sözleşme geçersiz de olabilir.

3) Bağımsız İşlem Görüşü

Bu görüşün en bariz özelliği, sözleşme öncesi döneme ilişkin somut yükümlülüklerle ulaşılmak istenen hukuki işlem arasında bir ayırım yapmasıdır. Bu görüş sözleşme müzakerelerini kurulacak sözleşmeden ayrı tutarak özel bir hukuki işlem niteliği ile vasıflandırmıştır. Hatta bu görüşün⁴⁷ sözleşme öncesi dönemi “Sözleşme Görüşmeleri Hukuki İlişkisi” olarak adlandırması bu safhanın bağımsızlığı ve hukuki niteliği bakımından önemlidir.

Bağımsız işlem teorisi, sözleşme görüşmeleri sırasındaki ilişkilerin niteliği ile ilgili farklı görüşlere yol açacak şekilde gelişmiştir. Bir yaklaşıma göre bu ilişkiler iki taraflı diğer bir yaklaşıma göre ise tek taraflıdır. İki taraflı olduğunu savunanlara göre⁴⁸, culpa in contrahendo sorumluluğunun temeli, sözleşme öncesi dönemde tarafların karşılıklı olarak ihbar ve haber yükümlülükleri ile bağlı kılındıkları zımni bir sözleşmeye dayandırılmaktadır. Bu zımni sözleşme faraziyesi kurulacak sözleşme teorisindeki geçersiz sözleşme ilişkisinin doğurduğu güçlüğün aşılmasına hizmet etmiştir. Ancak, culpa in contrahendo sorumluluğunu, aydınlatma ve koruma yükümlülükleriyle donanmış zımni sözleşme niteliğinde gören görüş soruna çözüm getirebilecek doyuruculuktan uzaktır⁴⁹.

Sözleşme öncesi ilişkiyi tek taraflı olarak kabul eden ikinci yaklaşıma⁵⁰ göre de sözleşme öncesi işlemlerle kurulmak istenen hukuki işlem birbirinden ayrı ve bağımsızdır. Bu görüş, özellikle icap aracılığıyla sözleşme kurma söz konusu olduğunda tarafların dürüstlük kuralı çerçevesinde kalarak, imkânsızlıkları bildirme yükümlülüğünü çıkış noktası olarak almaktadır⁵¹. Bir görüşe göre⁵², tarafından güven ilişkisi çerçevesinde “sözleşme görüşmeleri hukuki ilişkisi” olarak adlandırılan bu görüş çerçevesinde aynı yazar culpa in contrahendo’yu ilk olarak sözleşmenin hükümsüzlüğü nedeniyle doğan

---

⁴⁷ **ULUSAN**, s. 307.

⁴⁸ **ULUSAN**, s. 307; **BAYGIN**, s. 349; **İNAN**, Culpa İn Contrahendo, s. 1006; **LARENZ**, s. 106.

⁴⁹ **ULUSAN**, s. 308; **YALMAN**, s. 76; **BAYGIN**, s. 350; **İNAN**, Culpa in Contrahendo, s. 1007.

⁵⁰ **İNAN**, Culpa İn Contrahendo, s. 1008; **ULUSAN**, s. 309.

⁵¹ **ULUSAN**, s. 309; **İNAN**, Culpa İn Contrahendo, s. 1008; **BAYGIN**, s. 350.

⁵² **STOLL**, H., Die Haftung für das Verhalten Während der Vertragverhandlungen , Leipziger Zeitschrift, 23, s. 533-536 (**İNAN**, Culpa İn Contrahendo, s. 1008-1009’dan naklen).

sorumluluk ikinci olarak geçerli sözleşmenin kurulması sırasındaki tutum nedeniyle sorumluluk ve nihayet numerus clausus ilkesinin geçerli olduğu sözleşme öncesi dönemde sözleşmeye icap veya sözleşmeye girişme isteği şeklinde tek taraflı bir hukuki işlem olarak nitelediği tutum nedeniyle sorumluluk türleri kabul ederek, kurulacak sözleşme teorisine yapılan eleştirilerden kurtulmuş gözükmetedir⁵³.

4. Yasal Borç İlişkisi Görüşü

Yasal borç ilişkisi görüşü⁵⁴, culpa in contrahendo sorumluluğunu doğrudan doğruya kanuna dayandırmak istemektedir. Bu görüşün kabul edilmesiyle culpa in contrahendo sorumluluğuna haksız fiil ve sözleşme görüşünü uygulamakta karşılaşılan eksiklikler de bertaraf edilebilir. Bu görüş sözleşme müzakereleri aşamasında taraflar arasında oluşan hukuki ilişkinin kanuna dayandırılmasının kabul edilmesi halinde culpa in contrahendo sorumluluğuna temel arama gayretlerinin anlamsız kalacağı nedeniyle eleştirilmiştir⁵⁵.

D. KENDİNE ÖZGÜ VEYA KARMA GÖRÜŞ

Birtakım yazarlar⁵⁶ sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğun hukuki niteliği itibariyle ne haksız fiil sorumluluğu ne de sözleşme sorumluluğu olduğu görüşündedirler. Bu fikre göre⁵⁷ culpa in contrahendo sorumluluğu, hukuki dayanağını MK. m.2'de bulan kendine özgü bir sorumluluk türüdür ve kendine özel kurallarına tabidir. Culpa in contrahendo sorumluluğunu değerlendirirken hem haksız fiil hem de sözleşmeye ilişkin unsurlar taşıdığını göz önünde tutmak gerekir⁵⁸. Bir görüşe göre ise, kendine özgü bir niteliğe sahip

⁵³ **ULUSAN**, s. 309; **İNAN**, Culpa İn Contrahendo, s. 1009.

⁵⁴ **BLOMEYAR**, A., Allgemeines Schuldrecht, Zürich 1964, s. 72 (**YALMAN**, s. 77'den naklen); **İNAN**, Culpa İn Contrahendo, s. 1011; **ULUSAN**, s. 310;

⁵⁵ **İNAN**, Culpa İn Contrahendo, s. 1012; **ULUSAN**, s. 311; **YALMAN**, s. 78.

⁵⁶ **GONZENBACH**, s. 64 vd; **GAUCH/SCHLUEP/JAGGI II**, N. 981; **EREN**, s. 1087; **BAYGIN**, s. 352; **YILMAZ**, s. 246, 247, 248.

⁵⁷ **YILMAZ**, s. 249; **EREN**, s. 1087.

⁵⁸ Özellikle Bucher bu görüşü savunur. Bu yazar culpa in contrahendo sorumluluğunu sadece iki açıdan inceler; zamanaşımı ve yardımcı kişilerin sorumluluğu bakımından meseleyi ele alır. Zamanaşımı yönünden tazminat alacağını BK. m.125'e göre 10 yıllık süreye tabi olduğunu savunur. Yardımcı kişinin sorumluluğu açısından da BK. m.100'ün uygulanması gerektiğini savunarak sonuç itibariyle sözleşme sorumluluğuna yaklaşmaktadır; Bucher'in görüşlerinin ayrıntıları için bkn. **YILMAZ**, s. 249.

olan culpa in contrahendo sorumluluğuna sözleşme hukuku kurallarının uygulanması gerekir⁵⁹.

Bazı yazarlar da bu sorumluluğu mutlaka haksız fiil veya sözleşme sorumluluğu kapsamında incelemenin zorunlu olmadığını, aksine her somut olayda durumun özellikleri de göz önünde tutularak hangi sorumluluk nedeninin (haksız fiil veya sözleşme sorumluluğu) bulunduğunu araştırmak gerektiğini savunurlar⁶⁰. Bir başka görüşe göre de, culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğini araştırmak gereksizdir⁶¹. Çünkü sorumlu kişinin iradesinden bağımsız olarak doğan tazminat yükümlülüğünde sözleşme ve sözleşme dışı yükümlülükler arasında ayırım yapmak manasızdır. Burada çözüme kavuşturulması gereken problem şudur; bir görüşme ilişkisinden doğan tazminat alacağı koşulları ve içeriği ile ilgili olarak hangi modalitelere bağlıdır? Modalitelerden kasıt alacağın tabi olduğu zamanaşımı, yardımcı kişiden dolayı sorumluluk ve ispat yükünün dağılımıdır⁶².

E. CULPA İN CONTRAHENDOYA İLİŞKİN YENİ ÇÖZÜM YOLLARI

Burada culpa in contrahendo sorumluluğunu sözleşme sorumluluğu olarak nitelendiren geleneksel sözleşme kuramlarının değişik bir türü olarak gözüken iki farklı yaklaşım incelenecektir.

1) Sözleşme Benzeri Güven İlişkisi

Bu görüşe göre, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk niteliği itibariyle sözleşme sorumluluğu veya sözleşme sorumluluğu benzeri bir sorumluluktur⁶³. Bu görüş çerçevesinde sözleşme görüşmelerinin başlamasıyla taraflar arasında sözleşme benzeri bir güven ilişkisi doğar. İleride sözleşme kurulmasa veya kurulmasına rağmen geçersiz olsa dahi bu ilişki görüşen taraflara birbirlerine özen gösterme, birbirlerini aydınlatma ve koruma yükümlülüklerini yükler. Bu yükümlülüğün ihlali, tıpkı sözleşmeden doğan yükümlülüğün ihlali gibi sözleşme sorumluluğuna neden olur.

---

⁵⁹ GAUCH/SCHLUEP/JAGGI, II, N. 981.

⁶⁰ BUHLER'in görüşü için bkz. YALMAN, 80, 81; YILMAZ, s. 248.

⁶¹ Jaeggi'nin görüşleri için bkz. SUNGURBEY, s. 124; YALMAN, 79, 80; YILMAZ, s. 248; EREN, s. 1087.

⁶² YILMAZ, s. 246; EREN, s. 1087; SUNGURBEY, s. 124.

⁶³ TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 979; TUNÇOMAĞ, s. 211; İNAN, Borçlar Hukuku, s. 483; OĞUZMAN / ÖZ, s. 311; SEROZAN, Bağımsız Borç İlişkisi, s. 111; ULUSAN, s. 300, 304; SUNGURBEY, s. 117 vd., 124; SEROZAN, Rona/KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip/HATEMİ, Hüseyin/ARPAÇI, Abdülkadir, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, İstanbul 2002, s. 189; VON TUHR /SIEGWART, s. 182, 183; TUNÇOMAĞ, s. 147.

Sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk sözleşme (veya sözleşme benzeri) sorumluluğu olduğu için tazminat talebi BK. m.125'e göre 10 yıllık zamanaşımına tabidir. Görüşmecilerin yardımcılarından dolayı sorumluluklarına da borçlunun yardımcıları nedeniyle sorumluluğunda olduğu gibi BK. m.100 uygulanır. Kusuru ispat yükü ise BK. m.41'de olduğu gibi zarar görene düşmez. Aksine zarar veren BK. m.96 uyarınca kusursuz olduğunu ispatlamak zorundadır⁶⁴.

2) Davranış Yükümleri İlişkisi

Doktrinde yeni bir görüş tarzı da, culpa in contrahendoyu taraflar arasındaki edim ilişkisinin dışında, tarafların birbirlerine karşı uymakla yükümlü buldukları davranış yükümlerinin ihlali şeklinde görmektedir⁶⁵.

Borç ilişkilerindeki asli ve tali edim yükümlerinin⁶⁶ yanı sıra ve bunlardan bağımsız olarak birtakım davranış yükümleri de vardır. Bu davranış yükümleri (koruma yükümü) bir borç ilişkisi kurmaya yönelik olarak birbiriyle sosyal temas haline girmiş olan kişilerin birbirlerine doğru bilgi vermek,

⁶⁴ Sözleşme benzeri – quasi Contractus – görüşü için özellikle bkz. **ULUSAN**, s. 312 ve aynı sayfada dñn. 94'de ki yazarlar; **ADAL**, Erhan, Sözleşme Görüşmeleri Nedeniyle Olan Tutumdan Dolayı “Culpa in Contrahendo” Sorumluluğu (Karşılaştırmalı Araştırma), MÜİİBFD. 1985 / 2, C. 2, S. 2, s. 28, 29, 30; **TUNÇOMAĞ**, s. 147; **İNAN**, Borçlar Hukuku, s. 483; **VON TUHR / SIEGWART**, s.182, 183.

⁶⁵ **SEROZAN**, Bağımsız Borç İlişkisi, s. 108 vd; **TUNÇOMAĞ**, s. 211, 212 (1976); **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s.18 vd; **HATEMİ**, Hüseyin, Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, İstanbul 1994, s. 3; **ÖZSUNAY**, Ergun, Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul 1976, s. 14; **ULUSAN**, s. 314.

⁶⁶ Edim yükümleri asli ve tali olmak üzere ikiye ayrılır. Asli edim yükümleri borç ilişkisinin hukuki niteliğini, tipini belirleyen ve sözleşmeden beklenen asıl amacı simgeleyen yükümlerdir. Örneğin satım sözleşmesinde satıcının satılanı teslim ve mülkiyeti nakil borcu ile alıcının satım bedelini ödeme borcu asli edim yükümlülüğüdür. Borçlu asli edim yükümlülüğüne aykırı davranırsa ve ifa imkansızlaşırsa bunun yerine tali edim yükümlülüğü geçer. Demek oluyor ki borç ilişkisinin sonraki safhalarında asli edim yükümleri yerine veya yanında “tali edim yükümleri” olarak adlandırılan başka yükümlülükler geçer. Bu kavramları ile ilgili daha geniş açıklamalar için bkn. **TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP**, s. 17; **EREN**, s. 29, 30; **AYAN**, Mehmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Konya 2007, s. 24, 25; **KILIÇOĞLU**, s. 18; **AKINCI**, Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler, Konya 2006, s. 45, 46; **SEROZAN**, Bağımsız Borç İlişkisi, s. 117; **ŞENOCAK**, Zariife, Borçlunun İfa Yardımcılarından Dolayı Sorumluluğu, Ankara 1995, s. 84; **LARENZ**, s. 10; **GÜMÜŞ**, M. Alper, Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda Vekilin Özen Borcu, İstanbul 2001, s. 117.

birbirlerini aydınlatmak ve karşı tarafın malını ve canını zarardan koruyacak tedbirleri almak şeklindeki mükellefiyetlerini ifade eder. Davranış yükümlerinin kaynağı MK. m. 2/1'deki güven ilkesidir. Edim yükümlerinin ifası dava yoluyla istenebildiği halde davranış yükümlerinin yerine getirilmesi dava yoluyla istenemez. Ancak davranış yükümleri yan edim yükümü şekline getirilmiş ise ifası dava yoluyla istenebilir⁶⁷. Ancak aynen ifası talep ve dava edilemeyen davranış yükümlerinin kusurlu ihlali zarar veren tarafı tazminat borcu altına sokabilir⁶⁸. Davranış yükümleri bazen edim ilişkisinden bağımsızlıklarını yitirir ve bu ilişkinin kapsamına dâhil olurlar. Davranış yükümlerinin yan edim yükümü haline gelmesi ya tarafların anlaşmasıyla ya da açık bir kanun hükmü gereğince gerçekleşir. Mesela BK. m. 256 kiracının özen gösterme borcunu bir yan edim yükümlülüğü olarak düzenlemiştir. Yine BK. m.185'teki teslim masraflarının satıcıya ait olacağına dair hüküm de bir yan edim yükümlülüğüdür. Keza satım sözleşmesinde satılan şeyin ambalajlama makine vs. gibi şeyleri kurma, her ay bakımını üstlenme gibi yan edim yükümlerini de tarafların kararlaştırdığı yan edim yükümlerine örnek olarak göstermek mümkündür. Görüldüğü gibi yan edim yükümlülükleri de edim sonucunun gerçekleştirilmesine hizmet etmektedir. Davranış yükümleriyse somut edim ilişkisinin amacına uygun bir ifadenin gerçekleştirilmesi çıkarına değil, karşı tarafın zarardan uzak tutulması amacına yönelmiştir⁶⁹. Davranış yükümlerinin edim yükümlerinden bağımsızlığı sadece işlevsel nitelik taşımakla kalmayıp aynı zamanda doğuştan bağımsızlığı da içerir. Bu nedenle davranış yükümleri sözleşme öncesinde ortaya çıkabileceği gibi sözleşme devam ederken ve hatta sözleşme ortadan kalktıktan sonra da mevcut olabilir⁷⁰.

Davranış yükümleri teorisine göre culpa in contrahendo sorumluluğu icap ve kabul beyanlarından soyut olarak, bir kimsenin kişi ve mal varlığı değerini başka birisinin etki alanına sokan, hukuken korunmaya değer amaca yönelik bir sosyal temasla kurulan davranış yükümleri ilişkisine dayanır. Bu görüşe göre, söz konusu davranış yükümleri ilişkisi, icap ve kabul ile bir sözleşme ilişkisi kurulduktan sonra da sürer ve hatta borçlar karşılıklı olarak ifa edilmiş olsa bile devam eder⁷¹. Ayrıca geçerli bir edim ilişkisinin varlığını da

---

⁶⁷ SEROZAN, Bağımsız Borç İlişkisi, s. 117.

⁶⁸ SEROZAN, Bağımsız Borç İlişkisi, s. 117.

⁶⁹ SEROZAN, Bağımsız Borç İlişkisi, s. 117; EREN, s. 31 vd.; AKINCI, s. 46; SEROZAN, İfa Engelleri, s. 214.

⁷⁰ SEROZAN, s. 119, 120; AKINCI, s. 47; KILIÇOĞLU, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2001, s. 19.

⁷¹ Sözleşme devam ederken hatta ortadan kalktıktan sonra da taraflar birbirlerine zarar verici davranışlardan kaçınmak zorundadırlar. Özellikle de hizmet sözleşmesi gibi bazı sözleşmelerde sadakat ve sır saklama yükümlülükleri

şart koşmaz ve sadece sözleşmenin tarafları değil onların etki alanındaki üçüncü kişileri de kapsar⁷². Bu görüş henüz ortada sözleşme yokken veya mevcut sözleşme sona erdikten sonra taraflar arasında, edim yükümlerinden bağımsız bir borç ilişkisinin varlığını kabul ederek haksız fiil sorumluluğunun sınırlarını sözleşmeden doğan sorumluluk lehine daraltarak BK. m.96, 100 ve 125'in uygulama alanını alışılmışın dışına taşımaktadır.⁷³

SONUÇ

Culpa in contrahendo (sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk) sorumluluğu, Borçlar Kanunu'nda genel bir hükümle düzenlenmemiştir. Ancak bu şekilde genel bir düzenleme olmamasına rağmen kanun koyucu tarafından münferit hükümlerle kaleme alınmıştır. Culpa in contrahendo sorumluluğu kanundaki münferit hükümler dışında doktrinde edimin başlangıçtaki imkânsızlığı, sözleşme yapma niyeti olmadan karşı tarafta sözleşme yapma ümidi uyandırma, sözleşme müzakereleri esnasında karşı tarafa yanlış bilgi verme veya gerekli bilgileri açıklamama gibi hallerde de kabul edilmektedir. Culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki mahiyeti ile ilgili görüşleri haksız fiil görüşü, sözleşme görüşü ve karma görüş şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Kanaatimizce sorumluluğun hukuki mahiyetinin sözleşme görüşü ile açıklanması daha uygundur. Zira sözleşme müzakereleri arasında taraflar arasında meydana gelen güven ilişkisi hukukî ilişkidir. Bu hukukî ilişkiye sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanabilmesi mümkündür.

BİBLİYOGRAFYA *

ADAL, Erhan, Sözleşme Görüşmeleri Nedeniyle Olan Tutumdan Dolayı "Culpa in Contrahendo" Sorumluluğu (Karşılaştırmalı Araştırma), MÜİİBFD. 1985 / 2, C. 2, S. 2, s. 27-40.

AKINCI, Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler, Konya 2006.

AKYOL, Şener, Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasası, İstanbul 1995

ATAAY, AYTEKİN, Borçlar Hukukunun Genel Teorisi, 5. Basım, İstanbul 1995.

sözleşme sona erse de devam eder. Keza vekâlet sözleşmesi sona erdikten sonra vekilin sır saklama borcu da bu tür bir yükümlülüktür, bkz. **AKINCI**, s. 47; **ÖZ**, Turgut, Yönetim (Management) Sözleşmesi, İstanbul 1997, s.100; **GÜMÜŞ**, s.131; **SEROZAN**, İfa Engelleri, s. 219.

⁷² **SEROZAN**, Bağımsız Borç İlişkisi, s. 122; **SEROZAN**, İfa Engelleri, s. 213; **BAYGIN**, s. 356.

⁷³ **SEROZAN**, Bağımsız Borç İlişkisi, s. 122.

* Aynı yazarın birden fazla eserine yapılan atıflar parantez içinde kısaltılarak gösterilmiştir.

- AYAN**, Mehmet, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Konya 2007.
- BAŞPINAR**, Veysel, Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı, Ankara 1998.
- BAYGIN**, Cem, Culpa in Contrahendo Sorumluluğu ve Amerikan Hukukundaki Uygulaması, AÜEHFD 2000/ C.IV., Sayı:1-2, s. 345-377.
- EREN**, Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 8. Bası, İstanbul 2003.
- GAUCH**, Peter, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Band I, 6. Auflage, Zürich 1995.
- GONZENBACH**, Rainer, Culpa in contrahendo im schweizerischen Vertragsrecht, Bern 1987.
- GÜMÜŞ**, M. Alper, Türk – İsviçre Borçlar Hukukunda Vekilin Özen Borcu, İstanbul 2001.
- HATEMİ**, Hüseyin, Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, İstanbul 1994.
- İNAN**, Ali Naim, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1984.
- İNAN**, Ali Naim, Culpa in contrahendo -Mukavele Yapılırken İşlenen Kusurdan Dolayı Mesuliyetin Hukuki Sebeplerini İzah Eden Nazariyeler Üzerinde Mukayeseli Bir Çalışma , Adalet Dergisi 1954, Yıl: 45, S.7, s.878-887.; s. 999- 1013 (Culpa İn Contrahendo).
- KARAHASAN**, Mustafa Reşit, Sorumluluk Hukuku (Sözleşmeler ve Sözleşmeden Doğan Sorumluluk), İstanbul 1996.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2001.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, Necip; Borçlar Hukuku Dersleri, 1. Fasikül, 2. Bası. İstanbul 1985.
- LARENZ**, Karl, Lehrbuch des Schuldrechts, Band I, 14. Auflage, München 1987.
- OĞUZMAN**, M. Kemal / **ÖZ**, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 13. Bası., İstanbul 1999.
- ÖZ**, Turgut, Yönetim (Management) Sözleşmesi, İstanbul 1997.
- ÖZSUNAY**, Ergun, Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul 1976.
- SEROZAN**, Rona / **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, Necip/ **HATEMİ**, Hüseyin/ **ARPAÇI**, Abdülkadir, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, İstanbul 2002.
- SEROZAN**, Rona, “Culpa İn Contrahendo”, “Akdin Müsbet İhlali” ve “Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme” Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi, MHAD. 1968, S. 3, İstanbul 1968, s. 108- 129 (Bağımsız Borç İlişkisi).
- SEROZAN**, Rona, Sorumluluk Hukuku Alanında İlginç Alman Mahkeme İçtihatları, MHAD 1977, Y.11, S. 14, s. 113- 123 (Mahkeme İçtihatları).
- SUNGURBEY**, Ayfer Kutlu, Yetkisiz Temsil Özellikle Culpa in Contrahendo, İstanbul 1988.

ŞENOCAK, Zarife, Borçlunun İfa Yardımcılarından Dolayı Sorumluluğu, Ankara 1995.

TEKİNAY, S. Sulhi / **AKMAN**, Sermet / **BURCUOĞLU**, Haluk / **ALTOP**, Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993.

TUNÇOMAĞ, Kenan, Hizmet Sözleşmesinin Meydana Gelmesi ve Hükümsüzlüğü, İHD. 1969/2 (Hizmet Sözleşmesi).

TUNÇOMAĞ, Kenan, Türk Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), C.1, 6.Baskı, İstanbul 1976.

ULUSAN, İlhan; Culpa in Contrahendo üstüne, Prof. Dr. Ümit Doğanay'ın Anısına Armağan 1, İstanbul 1982, s. 275- 319.

VON TUHR, Andreas/**SIEGWART**, Alfred, Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Zweite Auflage, Zürich 1942.

VON TUHR, Andreas, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C.1-2, (Çeviren, Cevat Edege) 2. Baskı, Ankara 1983.

YALMAN, Süleyman, Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk, Ankara 2006.

YAVUZ, Nihat, Culpa İn Contrahendo ya da Asli Edim Yükümünden Bağımsız Yasal Borç İlişkisi Kuramı (Nazariyesi) Açısından Tapulu Taşınmazın Haricen Satışı Nedeniyle Alıcının Talep Hakları, Yargıtay Dergisi 2002/2003.

YAVUZ, Nihat, Tapulu Taşınmazların Haricen Satışı ve Buna Hasren “Venire Contra Factum Proprium” (Çelişkili Davranış) “Nemo Auditor” (Kötü Kazanılmış Durum Hukuksal Korumanın Dışında Kalır) ve Culpa İn Contrahendo (Sözleşme Müzakerelerinde Kusur) Kavramları Hakkında Kısa Açıklamalar, YD 1993, S. 3, s. 270- 300 (Haricen Satım).

YILMAZ, Hamdi, Sözleşme Görüşmelerinde Kusur “Culpa İn Contrahendo” ve Sorumluluğun Hukuksal Niteliğinde Yeni Görüşler, Yargıtay Dergisi 1985/1-4, C.XI, S.3, s. 240- 252.